

Redactioneel

De centrale vraag in het openingsartikel van dit nummer is helder en eenvoudig: wat is er gebeurd en wat gebeurt er met religie na 1960? Het geven van een antwoord is veel minder gemakkelijk, zo geeft auteur Staf Hellemans direct aan. Vooral omdat er zoveel verandert in de onze tijd en ook omdat er al zo veel uiteenlopende antwoorden gegeven zijn op die vraag. Sommigen menen dat religies niet passen in de moderne samenleving en daarom zullen marginaliseren, anderen zien juist revitalisatie van de oude en de opkomst van nieuwe religies. Weer anderen zien allerlei vormen van spiritualiteit opdoemen en nog weer anderen voorspellen dat juist strikte religieuze groepen en orthodoxe denominaties de toekomst hebben. Hellemans constateert dat alle genoemde ontwikkelingen zich voordoen na 1960, een maatschappij die naar zijn opvatting met de term geavanceerde moderniteit kan worden gekarakteriseerd, waarmee hij zowel de breuk als de continuïteit met de voorgaande periode(n) wil aanduiden. Het is dus noodzakelijk een overkoepelend paradigma te vinden dat al deze antwoorden toelaat en tegelijk in een breder kader plaatst. Dat nu stelt Hellemans zich als opdracht in zijn bijdrage.

Ook in het tweede artikel komt de relatie tussen religie en moderniteit aan de orde. Waar Hellemans lange termijnprocessen analyseert, onderzoekt Karin van Nieuwkerk recente veranderingen die zich hebben voorgedaan in de vieringen van islamitische feesten. Haar respondenten zijn Marokkaanse vrouwen in Nederland en Marokko. Ook wordt nagegaan of de veranderingen verbonden zijn met de migratiecontext of dat er – deels – sprake is van een algemenere, globale ontwikkeling. Interessant hierbij is ook de vraag hoe de Marokkaanse vrouwen zelf de veranderingen interpreteren.

Een tot nu toe weinig onderzocht thema, de paranormale beurzen, wordt in het derde artikel aan de orde gesteld. In Jespers' bijdrage, te beschouwen als een eerste verkenning van dit fenomeen, wordt via – kwalitatief – onderzoek nagegaan wie de huidige aanbieders en de vragers op die beurzen zijn. Waren zij aanvankelijk vooral opgezet om klanten te werven voor New Age-activiteiten, sinds 1990 zijn zij door aanbieders uit het reeds lang bestaande paranormale circuit (helderzienden, bijzondere genezers, etc.) overgenomen. Kennelijk heeft ook dit circuit van 'volksreligiositeit' zijn eigen vitaliteit en zijn eigen niche gevonden in de geavanceerde moderniteit.

Tenslotte bevat dit nummer een zevental besprekingen van werken op het terrein van de godsdienstsociologie, -filosofie en van de contemporaine religieuze geschiedenis.